

V borbi za pravice, ugled in čast stanu.*

Naš čas zahteva celih mož, izkušenih borcev, idealnih ljudi. Naloge, ki stoje pred nami, so neodložljive, in s slepoto bi bil udarjen, kdor bi ne videl ali ne hotel vedeti, da je poziv in poklic učiteljstva v nacionalni naši državi prvorednega pomena, največje važnosti in eminentno državotvornega značaja. Destruktivnih elementov ne sme biti med učiteljsvom! Pljuvali bi — da se prosto izrazim — v lastno skledo, ako bi bilo naše delo usmerjeno v rušenje visokih smotrov nacionalne in državne zavesti, ki kažejo našemu ujedinjenemu narodu pot v bodočnost moralne in materialne samobitnosti.

Ne iščemo sebe v egoističnem pomenu te besede, ako hočemo in moramo v trdni materialni poziciji našega naroda in v njegovi dvignjeni moralni kakovosti dobiti za svoj stan mesto in položaj, ki mu gre po njegovi inteligenci in po njegovih izrednih nalogah. Globoko zakopani v dušo, v mišljenje in čuvstvovanje naroda in ob spoznanju njegovih potreb, pravic in dolžnosti rastemo iz njega navzgor v obsežnost svojih stanovskih nalog, da tukaj — s stanovsko zavestjo prepoznani — razvijamo vso svojo delavnost do skrajnih mej izčrpanosti in s to delavnostjo orjemo in oplojamo v širino in daljavo razprostrto nacionalno-kulturno njivo.

Ce bomo sejali v brazde gadjje zobe, praraste njivo strupeno zelišče, ki bo smrtna hrana ubogemu narodu. Ce bomo sejali pšenico, prekrije polje beli hleb vesele svatovščine. In če pridenemo pšeničnim zrnem spravljivosti, treznosti in spoznanja, se razpletó po naši zemlji zeleneči gaji varnega zavečja, umnega hiševanja, zdravega napredka in bratskega sožitja. Razum bo brzdal hrupno pesem naslad in uživanja; strasti bodo prehajale v urejeno strugo unesenega in uvidene spoznanja, da je pozitivno delo vsebina življenja, ki je toliko zmiselnije, kolikor lepše in višje ideale ima pred seboj. In najvišji ideal življenja? Svoboda mu je ime!

A osebná čast je poedincu prva odlika! To osebno čast ti zagotavlja čista dlan, mirna vest, izpolnjena dolžnost in brezpozojna vdanost narodu in domovini. In kakor ne daš raniti osebne časti samemu sebi, tako je ne smeš raniti sosedu in bratu, čeprav hodi po drugih stezah življenjskega in svetovnega nazora, nego hodiš ti. Kleveta ni dokaz, podtikanje ni dokazilo sredstvo. Samo prepričanje, ki je trdno in stalno in z notranjim življenjem pridobljeno, porazi in pridobi zase drugo prepričanje, ki stoji na slabših osnovah in se razsuje z njimi vred, če mu izpodje korenine jačja, prepričevalnejša moč.

Načelo proti načelu, mišljenje proti mišljenju, ki brez strasti in besnosti udarjata drugo ob drugo — tako se bori v idejnem zmislu mož z možem ali — če hočete — manjšina proti večini opozicija proti vladi.

V vsakem boju in v vsakem primeru smemo kulturni in inteligentni ljudje poznati samo eno stvar, to je strast domovinske ljubezni, ki žrtvuje vse, da narodu in domovini pridobi blaginjo, zakaj iz te blaginje raste blaginja nas vseh, kakor je iz nas poedincev zložen narod. Temu narodu služiti s čistim srcem in s poštenimi nameni — to se pravi: biti narodu učitelj! Kdor tega neče ali kdor vedoma in hotoma dela drugače, ta ni narodov učitelj, ta je temveč njegov zavodnik. Njemu govori župančič: Narod vas bo izpljunil kakor zavelico!

Ne kažem na nikogar, češ, ta in ta je tak! Hočem samo reči, da naj ne bo nikogar med nami, ki bi se po lastni krivdi bal narodove sodbe. Ne kaže se učitelja le po besedi, po karti posetnici po strogosti in oddolžnosti po tem, da izrabljaš svobodni čas v utešenje svojih potreb in zahtev osebnega značaja, da si svojemu okolišu takorekó begajoč polznec; bodi mu temveč učitelj po vsebini svojega dela in z živim zgledom svojega življenja; ne poslušaj me samo, ampak glej me tudi! Ni stanu, ki bi moral biti tako zvezan z bitjem in žitjem naroda, tako ves njegov in tako zaradi njega nego je učiteljski stan. Njegovo kulturno poslanstvo apodiktčno zahteva, da se vsak njegov pripadnik leto in dan

kreče med narodom — rekel bi — v belem oblačilu kreposti, čednosti in vrlin, da kot samec ali samica ali kot rodovinski oče vzgoji in v vzpodbudno vpliva na vso okolico. Treba je pač žrtvovanja. Toda to žrtvovanje ne temelji v zavesti odrekanja ali zaslug, temveč je osnovano v vzgojnih nalogah stanu, ki o njem pravimo, da je tako vzvišen in tako lep. Zavedajmo se, da to vzvišenost in lepoto nosimo in ustvarjamo sami in da se sesuje v potvoro in prevaro vse vzvišeno in lepo, ako sami sebi ubijamo med narodom ugled in dobro ime. Kdor tega ne ve ali ne more, vem, temu je težko biti učitelj, in bolj bi bilo zanj in za vse, da ni. Zakaj resnica je ta, da padajo sence tudi tjakaj, kjer bi bilo solnce najbolj treba, in posploševanje napak je bolj običajno nego posploševanje dobrin strani posrednika in stanu.

Ves narod je naš nadzornik in sodnik, a naše delo naj dožene, da bo ves narod naš zagovornik in prijatelj! Kadar se zgodi to, se ne bo nobenemu učitelju ničesar in nikogar bati. In ker je vse to v prvi vrsti odvisno od nas samih, vidimo, da je usoda našega stanu v naših rokah. Kovači smo svoje sreče.

In zato moramo pravilno umevati in v življenje prenašati vso težino in bitnost kulturnih nalog svojega stanu, ki jim je glavni ovira odnikanje od naroda, a ki sta mu prva pomočnika približanje k narodu in združitev z njim. Če v začetku skačem v kmetiško hišo preko gnojnice, ki se počepa po dvorišču, bom prav v kratkem času, če znam učiti narod, lahko hodil po čisti stezi v prijazni, snažni in zdravi kmetiški dom. In če se učiteljica ne boji z belimi prsti okleniti se žuljave roke kmetiške majke, bo kmalu poštena vaska žena vračala miho za drago s tem, kar more dati najlepšega — z vdanostjo in spoštovanjem. Ne mislite, da pretiravam, ko trdim, da si ti sto, zgoraj omenjeno usodo kujemo v srcih narodov!

Tako neogibno potrebno delo izven učilnice v narodu v njegovih najširjih plasteh je — če se smem tako izraziti — socialna stran naših kulturnih nalog. Učiteljstvo je — to je življenje, je vzvod vsemu dobremu, je budnica spečim energijam narodove duševnosti, je pogon k tvornosti, je dvigalo iz nižin in temote, je kažipot v ponosno, samozavestno, k širokemu obzorju spoznanja usmerjeno življenje!

Nisem izčrpal vsega, kar bi še bilo možno povedati o vlogi, ki je odkazana vsakemu učitelju in vsaki učiteljici v naši nacionalni državi. Razmišljanje in razpravljanje o teh in takih vprašanjih prepričam vam vsem, ki se zbirate na številnih zborih in skupščinah. Taka vprašanja so najvažnejša, ker vodijo v orientacijo, da bomo na jasnem, kaj hočemo in kaj moramo in da se nam zbudi zavest dolžnosti in odgovornosti.

Ne razpisavajmo v osebnostih in v megovitosti svojih energij, da ne bomo studene enaki, ki se izgublja v neplodni, pečeni puštinji! Strmimo vse svoje moči v eni stanovski organizaciji, kamor naj se stekajo vsa vprašanja, ki so nam skupna, kjer iščimo to, kar nas združuje, a kjer pozabimo na vse, kar nas razdvaja! Izven te stanovske organizacije — koliko prilike ima vsak, da se prosvetno, socialno in politično lahko in nemoteno udejstvuje v vsaki panogi nacionalnega in državnega življenja kot svobodni državljani, kot kulturni delavci in inteligenti.

Tudi tukaj, izven šole in izven stanovske organizacije, čaka vsakega učitelja ogromno dela, ki ga bo lahko vršil toliko uspešneje in toliko svobodneje, ko bo imel v svoji stanovski organizaciji trdno zaslombo in trajno zaščito svojih pravic!

Združitev zdaj so časi! E. Gangl.

* Članek je bil na izrečno prošnjo namenjen »Edinstvu«, da pripravi one tovariše na spravo in združenje v enotno stanovsko organizacijo. »Edinstvo« pa članka ni priobčilo, zato ga objavljam v tem listu, ker je moja najiskrenejša želja in neogibna potreba učiteljskega stanu, da se zopet združijo razdvojeni bratje. E. G.

gričih; kdo je nosil kamenje vrh griča; ali so dobili kako plačilo; kakšna je razlika med gradom in drugim hišami; zakaj ne zidajo hiš več na gričih; katera drevesa rastejo še okrog obzidja; katere rastline; kakšne rastejo po obzidju.

Cerkev: Zidovi, okna, stolp, stebri, oltarji, grobovi; kdo je pokopan v grobovih; kaj pravijo ljudje o cerkvi; koliko je stara; katere cerkve v fari so najstarejše.

Pokopališče: Spomeniki; najstarejši spomeniki; napisi na spomenikih; najstarejši napisi; kateri grobovi so najstarejši; kdo je v njih pokopan; kaj so bili ti ljudje.

Kipi in slike: Obleka; pokrivalo, obušalo; orožje; način borenja; katera obleka je naši najbolj podobna; katere obleke so starejše ali mlajše; lasje; služabniki; ječe; kako so ljudi mučili; posode; prestoli; žezlo in krona; kraljevo spremstvo; vitezi; kraljica; gospe; dečki; vojaki.

Star denar: Grbi in slike.

Letina na gradinah: Na kateri gredici smo največ pridelali.

Stari časi: Kaj pravijo ljudje o starih časih; ali je bilo bolje ali slabše kot sedaj; dogodbe; trgovina; železnica; ceste in vozniški; pošta.

Gledišče in kino: Obleke; navade; dobri in hudobni ljudje; smešni dogodki.

Kopanje: Snaga; previdnost.

Konec leta: Kako je bilo letos v šoli; koliko otrok je bilo; koliko jih je iz posameznih vasi; kaj so se naučili; ali so zrastle; ali so bili bolni; kaj bodo delali med počit-

Predlog ministrstva prosvete za revizijo uradniškega zakona.

VIII. ROK ZA PRIDOBITEV PRAVICE DO POKOJNINE.

K čl. 139., ki govori o dobi za pridobitev pravice do pokojnine, je izrazila komisija mišljenje, da se je v tem pogledu vrniti k odredbi urad. zakona, po kateri se je pridobila pravica do pokojnine po 10-letni službi, ki se šteje za pokojnino. Če je to iz kateregakoli razloga nemogoče, tedaj je treba izrecno označiti izjemo, da se odredba o desetletnem učinkovitem službovanju ne nanaša na one, ki so se pridobili pravico do pokojnine. Poleg tega je treba tudi predpisati, da se šteje v dobo za polno pokojnino ne efektivna služba, temveč služba, ki se šteje za pokojnino.

IX. OSEBNA IN RODEBINSKA POKOJNINA.

Poslednji čl. 137. urad. zak. predvideva, da se v šteje drž. uslužbenec, ki se onesposobi v drž. službi, za osebno pokojnino 10 let drž. službe več, če se brez svoje krivde tako poškoduje pri drž. poslu ali tako oboli za boleznijo, ki se je pojavila kot posledica izvrševanja službe, da postane nesposoben za nadaljnjo službo. Če umrje uslužbenec zaradi poškodb ali bolezni zadobljene v službi, se prizna rodb. pokojnina v isti višini, kakor če bi imel uslužbenec 10 let službe več. Ker je bil zadnji odstavek čl. 137. ur. zakona ukinjen s fin. zakonom in drugemu odstavku čl. 146. odredel drž. svet veljavnost, je komisija mišljenja, da je potrebno, da ostane v veljavi prvotno besedilo čl. 137. in 146. ur. zakona.

X. PRIZNANJE SLUŽBENIH LET BIVŠIM TUJIM DRŽAVLJANOM NAŠE NARODNOSTI.

Mnogi hrvatski in slovenski nacionalni delavci, posebno učitelji, — so po nalogu tedanjih pokrajinskih uprav ostali po preobratu v Italijo, kjer so vršili še nadalje svojo službo. Po odpustu iz službe v Italijo so prišli v našo kraljevino, kjer morejo biti sprejeti po čl. 2. in 130. urad. zakona v službo države le kot kontraktualci in se smejo sprejeti v drž. službo šele potem, ko dokaže našo državljanstvo. Ker so se pa delale tem učiteljem ob sprejemu v drž. službo zaradi vstetja prejšnjih službenih let razne neprilike in to posebno radi tega, ker se je

finančni odbor Narodne skupščine branil postopati v smislu 3. odst. čl. 67 urad. zakona, je sestavila komisija nov odstavek k omenjenemu členu.

XII. ODREDBE SPECIJALNIH UREDB IN ZAKONA ZA URADNIKE TEGA RESORA.

Ker v projekt uredbe niso bile vnešene pravice, ki so jih dobili uradniki tega resora, po specialnih uredbah in zakonih, jih je komisija vnesla v svoje predloge.

POJASNILA K TABELI O KATEGORIJAH.

Po zakonskem pooblastilu se morajo regulirati dohodki drž. uradnikov in uslužbencev po važnosti in odgovornosti njihovega dela in po trajanju službe.

Komisija min. prosvete se je pri izdelavi tabel o razvrstitvi držala strogo gornjih načel.

Ker se posebno povdarja, da je treba sodnikom varovati dovoljen materialni položaj, je popolnoma naravno, da se v načelu usporodi šola s sodščem, ker je njena naloga plemeniti dušo in vzgajati um bodočega naroda, kar je vsaj toliko dragoceno, kot delo sodišča. Zaradi tega stoji komisija na stališču, naj se smatra pri razvrstitvi kot načelo, da se šola ne sme zastopavljati sodišču.

NAPREDOVANJE DO NAJVIŠJE STOPNJE.

Doslej je napredovalo vse učiteljstvo osnovnih šol do I. skupine II. kategorije. Projekt uredbe pa predvideva napredovanje osnovnošolskega učiteljstva samo do 2. skupine II. kategorije, ki je enaka I. skupini III. kategorije. S tem bi pa bilo učiteljstvo, ki ima maturo strokovne šole, postavljeno na isto stopnjo z uradništvom, ki ima samo nižjo srednjo šolo. Komisija pa ne veruje, da se je to zgodilo z namenom zastopaviti učiteljstvo, ampak radi tega, ker je moglo priti dosedaj uradništvo z višjo kvalifikacijo le samo do I. skup. II. kategorije, zato naj bi prišlo učiteljstvo sedaj samo do 2. skupine. Da bi se pa ne zgodila krivica niti enim, niti drugim, je komisija mnenja, naj se dovoli takemu uradništvu, ki ima višjo izobrazbo, prestop v I. kategorijo, a učiteljstvu ohrani I. skupina II. kategorije.

(Konec prihodnjic.)

Osnovne in meščanske šole na Češkem.

Izvirno poročilo »Učiteljskemu Tovarišu«.

(Napisal E. Lippert.)

Praga, v decembru 1927.

Popolnoma nekriv prevrat, ki se je izvršil 28. oktobra 1918 v Pragi in končal s proglašanjem republike s prezidentom-filozofom dr. T. G. Masarykom na čelu si moremo razlagati v visoki izobrazbi vseh vrst češkega naroda.

Prebivalci takozvanih historičnih ozemelj (Češke, Moravske in Slezijske) že davno pred svetovno vojno niso imeli več kot 4% nepismenih. V teh treh deželah je bila izvedena popolna osemletna učna obveznost, to je od 6.—14. leta, v mestih in večjih krajih pa so učenci 6.—8. šolsko leto prebili v meščanskih šolah. Novi »Mali šolski zakon« iz leta 1922. je razširil osemletno učno obveznost tudi na Slovaško in Podkarpatsko Rusijo, kjer je bila pod Madžari samo šestletna učna doba od 6. do 12. leta. Navedeni zakon je zmanjšal tudi maksimalno število učencev v razredu tako, da je od šolskega leta 1927./28. dovoljeno maksimalno število 70 učencev v razredu (na enorazrednicah 65) a od šolskega l. 1932./33. samo 60 (na enorazrednicah 50 otrok).

Češkoslovenske narodne šole so dvojne, osnovne in meščanske. Javne narodne šole so ustanovljene in upravljane v celoti ali le delno od države, dežele ali krajevne občine. Na Slovaškem in v Podkarpatski Rusiji so javne šole tudi cerkvene in šole verskih družb, ki obstojajo z dovoljenjem države. Vse druge šole so zasebne.

Osnovne šole imajo po številu učencev 1—8 razredov. Pouk je vedno razdeljen na osem šolskih let, čeprav ima šola 7, 6, 5, 4, 3, 2 ali samo 1 razred, potem se seveda poučuje v oddelkih, v katere se razvrščajo v poedinah šolskih letih učenci. Delitev razredov na oddelke se začne vedno pri najvišjih razredih. Za prvo leto je samostojni razred na 8, 7, 6,

5 in 4 razrednih šolah. Po mestih imajo osnovne šole samo pet razredov, na kar odidejo učenci v meščanske ali srednje šole.

Meščanske šole, ki so jako številne, imajo tri razrede obvezne za vse one učence, ki niso odšli v srednje šole, čisto imajo priklapljen še neobvezan četrti razred.

Podeželske osnovne šole so večinoma meščanske, po mestih pa so osnovne kakor tudi meščanske dosledno ločene po spolu.

Na vseh osnovnih in meščanskih šolah je uveljavljen zakon iz leta 1922. nove učne predmete. Državlanski nauk in vzgojo ter deška ročna dela in dovolil da verouk ni obvezen predmet za one učence, ki se zglase pred začetkom šolskega leta in pismeno prosijo, da se jih tega predmeta oprostijo.

V manjšinskih šolah drugih narodnosti se v IV. in V. razredu osnovnih šol po mestih lahko poučuje tudi drugi deželni jezik, ali pa državni jezik. V drugonarodnih osnovnih in meščanskih šolah je učni jezik materni jezik na podlagi temeljnega načela, ki ga priznava Češkoslovaška in ki ga je izrekel največji češki pedagog XVII. stoletja Jan Amos Komenský z zahtevo, da se mora vsak otrok poučevati v svojem materinem jeziku. Kako se to načelo v češkoslovenski republiki izvaja, dokazujejo vsakoletna poročila in statistični šolski izkazi, ki so sestavljeni po učnem jeziku. Ti izkazi so jasen dokaz, da število posameznih šol odgovarja številu prebivalstva posameznih narodnosti, ki prebivajo v republiki.

Ustanavljanje javnih osnovnih šol za ukazuje zakon tam, kjer je v okoliših 4 km v petih zaporednih letih povprečno več kot 40 šoloobveznih otrok, ki imajo v šolo nad 4 km.

(Konec prihodnjic.)

LISTEK.

JOS. DOLGAN:

Učni načrt kmetijske delovne šole.

(Dalje.)

Pogled iz hriba: Hribi, gore, doline, ravnine, vasi, gozdovi, potoki; kje so njive; kakšna so pota; na kateri strani so gore, hribi in vasi; od katere strani pride cesta; v katero stran gre.

Otava: Katere trave drugi cveto; otava na nižinskih in višinskih travnikih; na mokrih in suhih travnikih; ali so bilke in listi trši ali mehkejši od prve trave; cvetice med otavo.

Poletje: Kres; junij; kdaj solnce vzhaja; kdaj zahaja; solnce opoldne; senca palice opoldne; kje solnce vzhaja; kje zahaja; kako dolg je dan; kako dolga je noč; toplota opoldne na soncu in v senci.

Seme: Repno, pesno, zeljno, korenje seme; v čem je seme.

Stari gradovi: Grad; stolp; razvaline; kaj pravijo stari ljudje o gradu; kdaj so ga sezidali; zid; kamenje, omet; streha; okna, vrata; sobe, ognjišče, shrambe, hlevi, dvorišče vrt, drevesa; jarek okoli gradu; mostič; kapelica; grb; kdo je bil gospodar; lega; kam se vidi iz stolpa; zakaj so zidali gradove na

nicami; kako bi radi, da bi bilo drugo leto v šoli.

Opomba: Razgovarja naj se le o konkretnih in določenih predmetih in pojavih. Formulacije stavkov bi le škodovala.

2. Povesti, slike, glasba.

Učitelj pripoveduje o svojih doživljajih, potovanjih in znancih, o tujih krajih, novicah in odkritjih. Otroci radi poslušajo šaljive in žalostne, resnične in skrivnostne dogodbe. S pripovedovanjem naj učitelj vzbuja zanimanje za človeško in družabno življenje za tuje kraje in davne čase, za svet in odkritja; ogiblje naj se nesmiselnosti in naj ne kaže moralizirajoče tendence.

Otroci pripovedujejo o tem, kar so doživeli in slišali od drugih.

Pripovedovanje pravljic, pripovedk, basni, mitov, povesti o otrocih, zgodb iz Kristusovega življenja in iz sv. pisma, Grimmove in Milčinskega pravljice. Ezopove basni, kaka pripovedka o Turkih in graščakah. V otroških povestih naj se prikazuje sreča in nesreča, žalost in veselje, pogum, ljubezen požrtvovalnost in vljudnost otrok; priporočljive so angleške povesti o otrocih. Iz sv. pisma zanimajo dogodbe o Kristusovem rojstvu in trpljenju, zgodbe o revnih in bogatih dobrih in krutih, pravičnih in krivičnih ljudeh.

Gledanje slik, podob, ilustracij knjig, revij in časnikov kipov, stavb, okrasov lepih barv in lepih oblik v naravi. Vzgojni in poučni so filmi o živalih, morju, otrocih, zamorcih, zgodovinskih dogodkih ter filmi, v kate-

rih se nam kažejo zapuščeni otroci vedno do bri in plemeniti, v sreči in nesreči, filmi, ki ganejo. Od otroških iger vplivajo na domišljijo in čustvovanje zlasti pravljice in pripovedke.

Poslušanje preprostih koncertov, pesmi z otroško dikcijo, ptičjega petja in vetra v smrekovem gozdu, burje in nevihte. Pri radju je potrebna kratka razlaga pesmi ali instrumentalnega koncerta.

Povesti slike in glasba imajo namen, da vzbujajo v otroku čut za znanstvene, umetniške in нравstvene vrednote. Pri tem otrok ni pasiven, ker deluje v njegovi notranjosti domišljija, čustvovanje in sočustvovanje z dobrimi in trpečimi.

III.

1. Premišljeno delo.

Delo v šoli: Snaženje; kurjenje; zasilivanje cvetice.

Delo na vrtu: Saditev sadnih pešk; presajanje sadnika sadik; pomagajo večjim otrokom pri delu; opazujejo večje otroke pri delu.

2. Igre in recitacije.

Improvizirane igre: Prizori na vasi, doma, na nji, na travniku, v gozdu, v trgovini, na semnju, pri krojaču pri čevljarju pri šivilji, v šoli; prizori iz pravljic, pripovedk, basni in povesti.

Naučene igre: Prizori iz življenja vljudnih in olikanih otrok; prizori iz pravljic pripovedk in povesti; šaljivi prizori; pomenki o razumnem in nerazumnem življenju, gospodarstvu in kmetovanju. (Dalje prih.)